

Organizata Botërore e Pronësisë Intelektuale dhe Shqipëria

Prof. Dr. Ksenofon Krisafi

Abstract

Nevoja për të garantuar mbrojtjen e pronësisë intelektuale në planin ndërkombëtar u shfaq formalisht për herë të parë në vitin 1873, kur pjesëmarrësit e thirrur për të ekspozuar krijimet e veta intelektuale në Sallonin Ndërkombëtar të Shpikjeve, në Vjenë, shfaqën frikën se punimet mund t'iu shfrytëzoheshin për qëllime tregtare nga vende të tjera. Ngjarja do t'i jepte shkas lindjes së idesë së nevojës për krijimin e një organizmi ndërkombëtar, misioni i të cilit duhet të ishte mbrojtja ndërkombëtare e të drejtave intelektuale. Ajo u konkretizua dhjetë vjet më vonë, kur në 20 mars të vitit 1883, në kryeqytetin francez, u nënshkrua një marrëveshje, që njihet me emrin Konventa e Parisit Për mbrojtjen e pronësisë industriale. Më 20 shtator 1886, në Bernë nënshkruhet Konventa për mbrojtjen e veprave letrare dhe artistike, e cila krijoi Bashkimin Ndërkombëtar për Mbrojtjen e Pronësisë Intelektuale (BNMPI). Selia e tij u vendos në Bernë. Në vijim pati veprimtari dhe akte të tjera të cilat do të çonin në themelimin e Organizatës Botërore të Pronësisë Intelektuale në vitin 1970 dhe që e shndërroi atë në OBPI (WIPO, OMPI). Në vitin 1974, OBPI u bë përfshi në grupin e institucioneve të specializuara të sistemit të OKB. Progresi i veprimtarisë së bashkësisë botërore në fushën e mbrojtjes së pronësisë intelektuale dhe industriale ka qënë i gjithanshëm dhe i ndjeshëm. OBPI garanton të drejtat që lidhen me pronësinë industriale e cila përfshin, siç u tha, krijime që kanë të bëjnë me shpikjet, patentat, vizatime (dizajnet- dizenjot) industriale, veshjet tregtare, markat tregtare dhe të shërbimeve, emrat tregtarë, treguesit gjeografikë, varietetet e reja bimore, tipografite e qarqeve të integruara dhe mbrojtjen nga konkurrenca e padrejtë etj. Prona intelektuale është imateriale (jopasurore), por me karakteristika të ngjashme me pronën reale, sepse ajo mund të shitet, blihet, dhurohet, shkëmbehet, licensohet etj. Pronësia intelektuale është shndërruar prej kohësh në një nga zërat e rëndësishëm të tregtisë ndërkombëtare, sepse aktualisht përdorimi racional i dijeve dhe arritjeve intelektuale të shoqërisë njerëzore ndikon fuqimisht në përparimin

ekonomik të popujve. Anëtarë të Organizatës Botërore të Pronësisë Intellektuale janë 189 shtete. Selia e saj aktualisht gjendet në Gjenevë. Shqipëria është anëtare e OBPI prej vitit 1992.

Fjalë kyçe: Pronësia intelektuale, pronësia industriale, Organizatë, OBPI (WIPO), konventë, Shqipëri, legjislacion.

1. Hyrje

Institucionalizimi i mbrojtjes ndërkombëtare të të drejtave të pronësisë intelektuale nisi aty nga çereku i fundit i shekullit të XIX, ndërsa vetë nocioni i pronësisë intelektuale është mjaft i hershëm. Si akti i parë i legjislacionit të brendshëm përmendet një dekret i Venedikut, i 19 marsit 1474, i cili përmban dispozita me karakter të përgjithshëm për sistemin e shpikjeve dhe patentave. Thelbi i tyre përmbledhet në të drejtën e autorit për të pasur autorësinë e veprës apo krijimit të tij, të drejtën për shpërblym dhe detyrimin e shtetit për t'ia mbrojtur atë.¹ Dekreti i Venedikut shërbeu si model dhe si nxitje për vende të tjera për të adoptuar akte për mbrojtjen e pronësisë intelektuale. Thomas Smith shkruante në vitin 1549 se në Venedik dhe në vende të tjera përballë detit e shpërblejnë dhe e inkurajojnë njeriun që sjell ose fut në përdorim çdolloj metode të re ose ndonjë sekret për fabrikim që krijon mundësi për njerëzit për të punuar.² Përpunuesit (fryrësit) e xhamit, në kërkim të punës, zhvendoseshin nga një vend në tjetrin duke marrë me vete edhe dokumentin e patentës së prodhimit të tyre, me pretendimin e ligjshëm që të mbanin monopolin e shpikjes që sillnin me vete,³ e cila iu shërbente shpesh edhe si një lejë qëndrimi e rinovueshme, por me kushtin e transferimit të teknologjisë. Kjo bëhej shkak që ngandonjëherë t'i privonte nga mundësia e rikthimit në Venedik, sepse dhënia e teknologjisë ishte motiv për dënimin e tyre me vdekje. Në Francë patenta e parë për prodhimin e qelqit iu dha Theseus Mutio, nga Bolonja, në vitin 1551.⁴ Sistemi i patentave u përhap më vonë edhe në vende të tjera në Europë.⁵

¹ Dekreti konsiderohet si akti që legjitimoi pronësinë intelektuale shumë kohë përpara kodifikimit klasik të Xhon Lokut në shek. XVII. Sipas May, C. (2000), *A Global Political Economy of Intellectual Property Rights. The New Enclosures?* Londres, Routledge, p. 24-26 dhe Phillips, J. (1982), *The English Patent as a Reward for Invention: the Importation of an Idea*, *Journal of Legal History*, n° 3 (1), p. 71-79. Sistemi venedikas i patentave mbron në mënyrë mjaft korrekte « pronarët intelektualë », çka krijoi siguri të ata për t'i importuar në vende të tjera.

² Cit. sipas MacLeod, C. (1988), *Inventing the Industrial Revolution. The English Patent System, 1660-1800*, Cambridge, Cambridge University Press., 1988, p. 11.

³ Frumkin, M. (1945), *The Origin of Patents*, *Journal of the Patent Office Society* n° 27 (3), p. 144.

⁴ Mandich, G. (1948), *Venetian Patents (1450-1550)*, *Journal of the Patent Office Society* n° 30 (3), p. 206.

⁵ Prager (Prager, F. D. (1944), *A History of Intellectual Property from 1545 to 1787*, *Journal of the Patent Office Society* n° 26 (11), p. 720.

Dekreti i Venedikut ishte akti i parë juridik që legjitimoi pronësinë intelektuale shumë kohë përpara kodifikimit klasik të Xhon Lokut në shek. XVII.

Midis viteve 1750 dhe 1870, në kontinentin europian u vërtetuan ndryshime të rëndësishme që u shprehën në rritjen e qyteteve, ndërtimin e hekurudhave, investimin e kapitalit, rritjen e ekonomisë transoqeanike, zhvillime këto që favorizuan konsolidimin e disa prej elementëve kryesorë të pronësisë intelektuale. Në këtë kohë, në Angli, në vitin 1710, u miratua dhe hyri në fuqi një akt i posaçëm që njihet me emrin Statuti i Anës. Ai kishte si objekt rregullimi kufizimin në kohë të të drejtave të mëparshme të botuesve.⁶ Statuti Anës konsiderohet si një ndër aktet e para të plota në rrugën e konsolidimit dhe modernizimit të legjislacionit për të drejtën e autorit në vendet ku zbotohet sistemi i *Common Law*. Ai pati ndikimet e veta edhe në legjislacionin dhe praktikën e vendeve të tjera, përfshirë edhe kontinentin amerikan. Disa prej kolonive amerikane, që prej gjysmës së dytë të shekullit të XVIII, kishin adoptuar akte të posaçme juridike që trajtonin dhënie të patentave. Kurse termi *pronësi intelektuale* shfaqet për herë të parë në ShBA, në tetorin e vitit 1845, në Massachusetts, gjatë shqyrtimit të një çështjeje gjyqësore që kishte të bënte me një patentë. Në vendimin e gjyqtarit shkruhej ndër të tjera se “vetëm në këtë mënyrë ne mund të mbrojmë pronësinë intelektuale, punën e mendjes, prodhimtarinë dhe interesat që një njeri zotëron ..... sikurse gruri që ai kultivon, sikurse tufa që ai rrit”. Në Europë, ky term në formën *propriété intellectuelle* u përmend në botimin e francezit A. Nion në botimin e tij të vitit 1846, me titull *Droits civils des auteurs, artistes et inventeurs*.⁷

2. Historiku i themelimit të Organizatës Botërore të Pronësisë Intellektuale

Nevoja për të garantuar mbrojtjen e pronësisë intelektuale në planin ndërkombëtar u shfaq formalisht për herë të parë në vitin 1873, kur pjesëmarrësit e thirrur për të ekspozuar krijimet e veta intelektuale në *Sallonin Ndërkombëtar të Shpikjeve*, në Vjenë,⁸ shfaqën frikën se punimet mund t'iu shfrytëzoheshin për qëllime

⁶ Arthur R. Muller, Michael H. Davis, *Intellectual Property*, 1991, West Publishing Company, P.O. BOX 64526, faqe 280.

⁷ Alfred Nion, - *Droits civils des auteurs, artistes et inventeurs, ou Applications des dispositions du Code civil, de commerce et de procédure aux droits attribués par les lois existantes aux auteurs et inventeurs en matière d'art, de science, de littérature et d'industrie: mémoire qui a remporté la première médaille d'or au concours ouvert en 1844, entre les docteurs, devant la Faculté de droit de Paris...* Publisher Joubert, 1846, Ghent University, Digitized 8 Jun 2010.

⁸ Salloni ndërkombëtar i Vjenës, i quajtur ndryshe edhe Ekspozita universale e 1873 u zhvillua nga 1 maji deri më 31 tetor të vitit 1873, në rezervatin e vjetër të gjuetisë në Prater, afër Vjenës, me temën Arsimit dhe Kultura. Morrën pjesë 53 000 ekspozues. Nga 70 000 shpikje të ekspozuara u shpërblyen 26 002 prej tyre. Citohet nga - *Welt ausstellen. Schauplatz Wien 1873, Technisches Museum Wien* (ISBN 3-902183-10-1), « *Auf Spurensuche in der Landschaft des Wissens.* », p. 55 et suiv.

tregtare nga vende të tjera. Ngjarja do t'i jepte shkas lindjes së idesë së nevojës për krijimin e një organizmi ndërkombëtar, misioni i të cilit duhet të ishte mbrojtja ndërkombëtare e të drejtave intelektuale. Ajo u konkretizua dhjetë vjet më vonë, kur në 20 mars të vitit 1883, në kryeqytetin francez, u nënshkrua një marrëveshje, që njihet me emrin Konventa e Parisit *Për mbrojtjen e pronësisë industriale*.⁹ Ishin përfaqësuesit e 11 shteteve – Belgjikës, Brazilit, Francës, Guatemalës, Holandës, Italisë, Portugalisë, Salvadorit, Serbisë, Spanjës dhe Zvicrës, të cilëve shumë shpejt do t'ju shtoheshin edhe përfaqësuesit e Britanisë së Madhe, Gjermanisë, Japonisë dhe ShBA, ata që hodhën firmën mbi tekstin e saj, duke i dhënë jetë krijimit të Bashkimit Ndërkombëtar për Mbrojtjen e Pronësisë Industriale, struktura institucionale e të cilit mbante emërtimin Zyrë ndërkombëtare.

Nënshkrimi i saj përkonte në kohë me krijimin e dy veprave të famshme me karakter të spikatur intelektual dhe industrial. Fjala është për përfundimin më 24 maj 1883, në Wiesbaden, të kompozimit nga Johan Brahms të Simfonisë së Tretë, një nga krijimet muzikore më të mira të kohës¹⁰ dhe me mbarimin e ndërtimit dhe vënien në përdorim të Urës së varur të Bruklinit, në Nju Jork, pas 14 vjet punimesh, projektuar dhe ndërtuar nga John Roebling¹¹, i biri i tij Washington Augustus dhe e shoqja Emily. Këto ishin vepra, krijime dhe prodhime intelektuale dhe industriale të atij lloji, mbrojtja e të drejtave të të cilave në të ardhmen do të bëhej objekt trajtimi dhe rregullimi nga Konventa e Parisit, ajo e Bernës dhe akte të tjera të kësaj natyre.

Konventa e Parisit konsiderohet si instrumenti i parë me karakter juridiko-ndërkombëtar, e cila synonte të mbronte të drejtën e krijuesve të veprave intelektuale nga abuzimet eventuale në vendet e tjera. Ajo mernte në mbrojtje posaçërisht shpikjet, vizatimet ose modelet industriale. Hyri në fuqi më 1884, kur 14 shtetet palë, krijuan Bashkimin Ndërkombëtar të Parisit, organ kryesor i të cilit ishte një Zyrë Ndërkombëtare, që do të kishte si detyrë të përmbushte angazhimet administrative, në mënyrë të veçantë të organizonte mbledhjet dhe

⁹ Në vijim Konventa u rishikua disa herë, më 14 dhjetor 1900, në Bruksel, më 2 qershor 1911, në Uashington, më 6 nëntor 1925, në Hagë, më 2 qershor 1934, në Londër, më 31 tetor 1958, në Lisbonë, më 14 korrik 1967, në Stokholm dhe u ndryshua në Gjenevë, më 28 shtator 1979 dhe sërish në Gjenevë më 1 tetor 2003.

¹⁰ Simfonia e tretë e Bramsit konsiderohet edhe si Heroika e Brahmsit ose si « kopshi i ti sekret » dhe një nga simfonitë më të mëha të të gjitha kohërave, një nga disqet më të bukur të të gjithë historisë, siç e ka cilësuar Wilhelm Furtwängler, kompozitor dhe një nga dirigjentët më të mëdhenj të orkestrës filarmonike të Berlinit. *Dictionnaire des disques Diapason: Guide critique de la musique classique enregistrée*, Robert Laffont, 1981 (ISBN 2-221-50233-7), p. 201

¹¹ Planin për ndërtimin e urës së Brooklyn-it mbi East River në Nju Jork, Roebling e nisi në vitin 1867. Ai mbikqyrte normalisht punimet për ndërtimin e saj, deri sa një ditë aksidentalisht një anije i theu këmbën, çka u bë shkak që 16 ditë më pas të ndrronte jetë. Vendin e tij e zuri i biri Washington Augustus Roebling, i cili i ndihmuar edhe nga bashkëshortja e John-it, Emilia, mori përsipër vazhdimin e punimeve, ndërtimin e projektit më të madh inxhinierik të kohës së vet, urës më të vjetër të varur, të Brooklyn-it, e cila lidhte Manhattan-in me Brooklyn-in. Ajo është e gjatë 1 825 metra dhe kushtoi 18 milionë dollarë të asaj kohe. U hap për qarkullim më 24 maj 1883, pas 14 vjet punimesh.

takimet e përfaqësuesve të shteteve anëtare dhe të përballonte funksionimin dhe përmbushjen e misionit nga ana e Bashkimit.

Më 20 shtator 1886 shënohet një hap tjetër më i rëndësishëm, në Bernë nënshkruhet Konventa për mbrojtjen e veprave letrare dhe artistike, e cila u konsiderua si akt themelor për garantimin ndërkombëtar të të drejtave të autorit. Sfera e veprimt të saj shtrihej në veprat letrare – romane, novela, poema, pjesë teatrale, këngë, opera, komedi muzikore, sonete, vizatime, piktura, skulptura, vepra arkitekture etj. Ajo synonte të siguronte të drejtat e krijuesve të shteteve palë nga abuzimet eventuale në shtetet e tjera si dhe t'i detyronte ata që në rast përkthimi, botimi, interpretimi, shfrytëzimi etj të këtyre veprave, të kryenin shpërblimin përkatës për autorët. Edhe Konventa e Bernës krijoi Bashkimin Ndërkombëtar për Mbrojtjen e Pronësisë Intelektuale, e cila gjithashtu, në fillimet e veta, kishte si strukturë institucionale një Zyrë Ndërkombëtare. Detyrat e saj konsistonin në përballimin e angazhimeve administrative që buronin nga përmbajtja e saj. Në vitin 1893 Bashkimet e Parisit dhe ai i Bernës u bashkuan dhe krijuan një organizatë ndërkombëtare që konvencionalisht mori emrin « Bashkimet », sikurse thuhet në nenin 2(iii) të Konventës për themelimin e Organizatës Botërore të Pronësisë Intelektuale. Bashkimet krijuan Zyrat e Bashkuara Ndërkombëtare për mbrojtjen e pronësisë intelektuale (*Bureaux internationaux réunis pour la protection de la propriété intellectuelle* - BIRPI).

Selia e organizatës u vendos në Bernë. Fillimisht veprimtaria e saj përballohej nga 7 punonjës e funksionarë. Ky institucion ndërkombëtar u bë zanafilla e krijimit të një organizate të rëndësishme ndërkombëtare, tepër dinamike, me karakter tekniko-administrativ, që quhet Organizata Botërore e Pronësisë Intelektuale (World Intellectual Property Organization – WIPO, Organisation Mondiale de la Propriété Intellectuelle - OMPI). Ajo u themelua nëpërmjet Konventës, nënshkruar në Stokholm, më 14 korrik të vitit 1967 dhe amenduar më 28 shtator 1979.

Në vitin 1970, kur hyri në fuqi Konventa që themeloi Organizatën Botërore të Pronësisë Intelektuale, BIRPI, u shndërrua në OMPI – OBPI, duke ndërmarrë njëkohësisht një varg reformash dhe duke u pajisur me një sekretariat solid, funksional, që do të forconte dhe konsolidonte marrëdhëniet me shtetet anëtare.

Në vitin 1974, OBPI u bë përfshi në grupin e institucioneve të specializuara të sistemit të OKB, me mandat administrim e çështjeve të pronësisë intelektuale të njohura nga shtetet anëtare të Kombeve të Bashkuara.

Në përmbushje të misionit të OBPI Sekretariati i tij nënshkroi, në vitin 1995, një marrëveshje bashkëpunimi me Organizatën Botërore të Tregtisë, e cila sapo ishte krijuar, marrëveshje që hyri në fuqi më 1 janar 1996. Qëllimi ishte që të forcohej roli i saj duke dëshmuar njëkohësisht edhe rëndësinë e veçantë që kishte ruajtja e të drejtave të pronësisë intelektuale gjatë shkëmbimeve tregtare.

Progresi i veprimtarisë së bashkësisë botërore në fushën e mbrojtjes së pronësisë intelektuale dhe industriale ka qënë i gjithanshëm dhe i ndjeshëm. Strukturat institucionale të ngritura për zbatimin e konventave përkatëse që prej vitit 1883 e në vijim, kanë zgjeruar vazhdimisht instrumentet institucionale e juridike. Për të krijuar një ide rreth ecurisë së realizuar le të përmendim se në vitin 1898, Zyrrat e Bashkuara Ndërkombëtare për mbrojtjen e pronësisë intelektuale, administronin vetëm katër traktate ndërkombëtare, ndërkohë që pasardhësja aktuale, OBPI, administron shumë herë më tepër të tilla,¹² nga të cilat disa prej tyre në bashkëpunim me organizata të tjera ndërkombëtare. Mbeshtetur në marrëdhëniet me shtetet anëtarë dhe në veprimtarinë e Sekretariatit të vet, organizata ka zbatuar një program të pasur dhe të shumëllojshëm veprimtarish, që synon në harmonizimin e legjislacioneve dhe procedurave kombëtare në fushën e pronësisë intelektuale, në ofrimin e shërbimeve për kërkesat ndërkombëtare për titujt e pronësisë industriale, për shkëmbimet e informacioneve në fushën e pronësisë intelektuale, në furnizimin e një asistence juridike dhe teknike ndaj vendeve në zhvillim dhe vendeve të tjera, për rregullimin e mosmarrëveshjeve që lidhen me pronësinë intelektuale etj.

¹² Lista e traktateve të administruara nga OBPI, por edhe nga BNMVRB- Bashkimi Ndërkombëtar për Mbrojtjen e Varieteteve të Bimëve (UPOV- International Union for the Protection of New Varieties of Plants), OBT dhe OKB, është si vijon: Traktati për të drejtën e patentave (17 maj 2010), Marrëveshja e Strasburgut në lidhje me klasifikimin ndërkombëtar të patentave (24 korrik 2007), Marrëveshja e Hagës për regjistrimin ndërkombëtar të vizatimeve dhe modeleve industriale (19 mars 2007), Traktati i OBPI për të drejtën e autorit (6 gusht 2005), Marrëveshja e Nicës në lidhje me klasifikimin ndërkombëtar të produkteve dhe të shërbimeve për qëllimet e regjistrimit të markave (19 shtator 2003), Traktati i Budapestit për njohjen ndërkombëtare të depozitimeve të miko-organizmave për qëllimet e procedurës në fushën e patentave (19 shtator 2003), Protokollin për Marrëveshjen e Madridit në lidhje me regjistrimin ndërkombëtar të markave (30 korrik 2003), Traktati i OBPI për interpretimet dhe ekzekutimet dhe fonogramet (20 maj 2002), Konventa për mbrojtjen e prodhuesve të fonogrameve kundër riprodhimit dhe paautorizuar të fonogrameve të tyre (26 maj 2001), Konventa e Romës për mbrojtjen e artistëve interpretues ose ekzekutues, të prodhuesve të fonogrameve dhe të organizmave të radiodifuzionit (1 shtator 2000), Marrëveshja e Madridit në lidhje me regjistrimin ndërkombëtar të markave (4 tetor 1995), Konventa e Parisit për mbrojtjen e pronësisë industriale (4 tetor 1995), Traktati i bashkëpunimit në fushën e patentave (4 tetor 1995), Konventa e Bernës për mbrojtjen e veprave letrare dhe artistike (6 mars 1994), Konventa që themeloi Organizatën Botërore të Pronësisë Intelektuale (30 qershor 1992). Krahas tyre janë edhe një numër jo i pakët traktatesh shumëpalësh që kanë të bëjnë me aspekte të veçanta të pronësisë intelektuale si p.sh. Protokollin i dytë lidhur me Konventën e Hagës të 1954 për mbrojtjen e pasurive kulturore në rastet e konflikteve të armatosura, Protokollin shtesë i Nagoya – Kuala Lumpur Për përgjegjësinë dhe riparimin lidhur me Protokollin e Kartagenës Për parandalimin i rreziqeve bioteknologjike, Protokollin i Nagoya për aksesin në burimet gjenetike dhe ndarjen e drejtë dhe të ndershme dhe avntazhet që rrjedhin nga përdorimi i tyre në lidhje me Konventën për diversitetin biologjik (12 tetor 2014), Konventa për mbrojtjen e pasurisë kulturore nënujore (19 qershor 2009), Konventa për mbrojtjen dhe promovimin e diversitetit të shprehjeve kulturore 2005 (18 mars 2007), Konventa për ruajtjen e pasurisë kulturore jomateriale (4 korrik 2006), Konventa universale për të drejtën e autorit e 6 shtatorit 1952, e rishikuar në Paris më 24 korrik 1971 së bashku me protokollet, deklaratat dhe rezolutat përkatëse, Konventa për mbrojtjen e pasurisë botërore kulturore dhe natyrore (10 tetor 1989), Konventa për mbrojtjen e pasurive kulturore në rastet e konflikteve të armatosura (20 mars 1961), Konventa europiane për bashkëprodhimin kinematografik (1 tetor 2010), Konventa për patentën europiane (1 maj 2010) dhe shumë akte të tjerë të kësaj natyre.

3. Nocioni i të drejtave të pronësisë intelektuale

Për të kuptuar saktë objektin e OBPI do të ishte mirë të sqarohej shkurt nocioni « mbrojtje e pronësisë intelektuale », i cili ka të bëjë me shërbimin që iu ofrohet autorëve ose trashëgimtarëve të tyre për krijime mendore, intelektuale të tilla si shpikje, vepra letrare dhe artistike, simbole, emra, imazhe, dizajne të përdorura në afarizëm etj. OBPI garanton të drejtat që lidhen me pronësinë industriale e cila përfshin, siç u tha, krijime që lidhen me shpikjet, patentat,¹³ vizatime (dizajnë-dizenjot) industriale,¹⁴ veshjet tregtare,¹⁵ markat tregtare dhe të shërbimeve,¹⁶ emrat tregtarë, treguesit gjeografikë,¹⁷ varietetet e reja bimore, tipografite e qarqeve të integruara dhe mbrojtjen nga konkurrenca e padrejtë etj.

Titullarët e të drejtave të pronësisë intelektuale kanë atributin që të lejojnë shfrytëzimin dhe përdorimin e krijimeve të tyre në shkëmbim të kompensimit material për përpjekjet dhe investimet që ata kanë kryer për to ose të ndalojnë të tjerët që t'i përdorin pa autorizim paraprak.

Pronësia intelektuale përfshin gjithashtu edhe të drejtën e autorit (copyright)¹⁸.

¹³ *Patenta* vërteton posedimin e një tërësie të drejtash ekskluzive, të cilat i janë dhënë nga shteti për një periudhë të caktuar kohe, një individ, në shkëmbim të publikimit, sipas përcaktimeve juridike, të një a më shumë pajisjeve, substancave, metodave, proceseve të dobishme të zbatueshme në fusha të caktuara të veprimtarisë si në industri, shërbime etj dhe që sjellin risi. Patenta i jep titullarit një status të caktuar mbi objektin e saj, për një periudhë kohe nga 15 deri 20 vjet, në varësi të përcaktimeve legjislative të shtetit përkatës.

¹⁴ *Të drejtat e dizajnëve (dizenjove) industriale* janë pjesë e rëndësishme e të drejtave të pronësisë intelektuale, që mbrojnë dizajnin vizual të objekteve, i cili nënkupton krijimin e një forme, konfiguracioni ose kompozimi të modeleve ose ngjyrave, ose kombinimin e modeleve dhe ngjyrave në formë tredimensionale dhe që përmbajnë vlera estetike. Dizajni industrial mund të ketë trajtën e një modeli dy ose tredimensional, që përdoret për të prodhuar një produkt, një të mirë industriale ose artizanale.

¹⁵ *Veshjet tregtare* kanë të bëjnë me paraqitje vizuale të një produkti ose paketimi të tij, madje edhe me fasadën e një ndërtese që përdoret për qëllime tregtare ose shërbimi, e cila regjistrohet për t'u mbrojtur ashtu si edhe marka, nga përdorimi i paligjshëm dhe i paautorizuar nga të tjerë persona. Veshjet tregtare përfshijnë formën tredimensionale, dizajnin grafik, ngjyrën, aromën e një produkti dhe/ose paketimin e tij.

¹⁶ Emërtimi *markë* përfshin markat tregtare dhe ato të shërbimit. Marka është shenjë dalluese e një lloji të veçantë që tregon burimin e mallit apo të shërbimit, që është përdorur nga një njësi prodhimi a shërbimi, për të identifikuar në mënyrë unike veten, produktet dhe shërbimet e saj tek konsumatorët dhe për t'i dalluar ato prej atyre të organizatave të tjera. Marka është një nga llojet e pronësisë industriale, e dallueshme prej formave të tjera të pronësisë intelektuale. Ajo mund të shfaqet në formën e një emri, fjale, shprehjeje, logoje, simboli, dizajni, imazhi, ose kombinimi të këtyre elementeve.

¹⁷ Me termin *tregues gjeografik* kuptohet një emër ose shenjë e përdorur mbi produkte, ambalazhin ose paketimin e tyre, e cila i korrespondon një vendndodhjeje gjeografike ose origjine specifike, një qyteti, rajoni ose një vendi. Përdorimi i tij mund të vlerënohet në një çertifikate, që vërteton se produkti ka disa cilësi të veçanta ose një reputacion të caktuar për shkak të origjinës së tij gjeografike.

¹⁸ *E drejta e autorit* i siguron titullarit të saj të drejtat ekskluzive për të riprodhuar dhe shpërndarë veprën, për ta përdorur ose shfaqur atë publikisht edhe pse mund të lejohet që një numër i kufizuar riprodhimesh të veprës së mbrojtur të bëhet prej të tjerëve për qëllime të ndryshme. Për të garantuar më mirë mbrojtjen e të drejtave të autorit veprat e tij mund të regjistrohen në zyrrat ose agjencitë e të drejtës së autorit. Në pjesën më të madhe të vendeve të botës, e drejta e autorit e shoqëron atë gjatë

OBPI ka marrë përsipër të garantojë të drejtat e autorëve për krijimet e tyre në fushat e letërsisë, shkencës dhe artit etj. Sipas nenit 2/viii, të Konventës për themelimin e Organizatës Botërore të Pronësisë Intellektuale, të Stokholmit, të vitit 1967, pronësia intelektuale përfshin « të drejtat në lidhje me veprat letrare, artistike dhe shkencore, shfaqjet artistike, fonogramet dhe transmetimet, shpikjet në të gjitha fushat e veprimtarisë njerëzore, zbulimet shkencore, disenjot industriale, markat tregtare, markat e shërbimit, emrat tregtare dhe emërtimet e origjinës, mbrojtjen kundër konkurrencës së pandershme dhe të gjitha të drejtat e tjera që rezultojnë nga veprimtaria intelektuale, në fushat industriale, shkencore, letrare ose artistike. » Të tilla mund të jenë romane, poezi, krijime skenike teatrore, kinematografike, kompozime muzikore, skulptura, piktura, vizatime, fotografi, vepra arkitekture, koreografike, studime, artikuj dhe botime shkencore e publicistike sidhe krijime të tjera të ngjashme. Të drejtat e autorit përfshijnë gjithashtu të ashtuquajturat të drejta të përafërta me të si e drejta e artistëve interpretues, këngëtarëve, muzikantëve, valltarëve, aktorëve dhe të tjerëve të cilët interpretojnë veprat - produkte të veprimtarisë intelektuale, prodhuesit e fonogrameve, filmave, organizatave transmetuese etj.

Në vijim të trajtimit të kësaj çështjeje me termin « pronësia intelektuale » do të nënkuptohet pronësia industriale edhe të drejtat e autorit së bashku me të drejtat e përafërta.

Prona intelektuale është imateriale (jopasurore), por me karakteristika të ngjashme me pronën reale, sepse ajo mund të shitet, blihet, dhurohet, shkëmbehet, licensohet etj. Pronari i saj ka të drejtë të ndalojë veprimet dhe ndërhyrjet e paautorizuara në pronën e tij. Dallimi thelbësor me format e tjera të pronës është se prona intelektuale, për shkak se nuk është materiale, nuk mund të përcaktohet nëpërmjet parametrave fizikë.

Aktet juridike për pronësinë intelektuale synojnë të mbrojnë krijuesit dhe prodhuesit e tjerë të pronës intelektuale, nëpërmjet dhënies së të drejtave të kufizuara në kohë për të kontrolluar përdorimin e pronës së tyre.

Prona intelektuale mbrohet si rregull nga legjislacioni i brendshëm i shteteve, por mundësitë e pakufizuara teknike e teknologjike për abuzime me të drejtën e saj si dhe liberalizimi i infrastrukturave dhe globalizimi i shërbimeve, kanë bërë që shtetet të priren drejt harmonizimit të legjislacioneve kombëtare dhe përfundimit të marrëveshjeve ndërkombëtare, dy ose shumëpalëshe.

Pronësia intelektuale është shndërruar prej kohësh në një nga zërat e rëndësishëm të tregtisë ndërkombëtare, sepse aktualisht përdorimi racional i

dijeve dhe arritjeve intelektuale të shoqërisë njerëzore ndikon fuqimisht në përparimin ekonomik të popujve. Për këtë arsye mbrojtja dhe garantimi i të drejtave që lidhen me pronësinë intelektuale ka pasur dhe ka marrë prioritet të veçantë. Shtetet janë marrë vesh që dallimet eventuale në legjislacionet e tyre kombëtare për këto çështje t'i kapërcejnë nëpërmjet harmonizimit të qëndrimeve dhe zgjidhjeve me anë të traktateve ndërkombëtare, universale dhe rajonale.

4. Objektivat e Organizatës Botërore të Pronësisë Intellektuale

Duke iu referuar Konventës së Stokholmit, 1967 për themelimin e Organizatës Botërore të Pronësisë Intellektuale, rezulton se objektivat kryesorë të saj janë të nxisë mbrojtjen e pronësisë intelektuale në të gjithë botën nëpërmjet bashkëpunimit ndërmjet shteteve dhe, kur është e përshtatshme, në bashkëpunim me çdo organizatë tjetër ndërkombëtare, si dhe të sigurojë bashkëpunimin administrativ ndërmjet shteteve.¹⁹

Për arritjen e objektivave të mësipërme organizata nëpërmjet organeve të saj, në përputhje me kompetencat e secilit prej Bashkimeve, ka marrë përsipër që:

- i) të nxitë zhvillimin e masave që synojnë të lehtësojnë mbrojtjen efciente të pronësisë intelektuale në të gjithë botën dhe të harmonizojë legjislacionin kombëtar në këtë fushë;
- ii) të kryejë detyra administrative të Bashkimit të Parisit, Bashkimeve të veçanta të themeluara në lidhje me këtë Bashkim dhe Bashkimit të Bernës;
- iii) të marrë përsipër ose të marrë pjesë në administrimin e çdo marrëveshjeje tjetër ndërkombëtare, që synon të nxisë mbrojtjen e pronësisë intelektuale;
- iv) të inkurajojë përfundimin e marrëveshjeve ndërkombëtare që synojnë të nxisin mbrojtjen e pronësisë intelektuale;
- v) t'u ofrojë bashkëpunim shteteve që kërkojnë asistencë tekniko-ligjore në fushën e pronësisë intelektuale;
- vi) të mbledhë dhe të përhapë informacione në lidhje me mbrojtjen e pronësisë intelektuale, të kryejë dhe të nxisë studime në këtë fushë dhe të publikojë rezultatet e këtyre studimeve;
- vii) të kryejë shërbimet që lehtësojnë mbrojtjen ndërkombëtare të pronësisë intelektuale dhe, kur është e përshtatshme, të sigurojë regjistrimin në këtë fushë dhe të publikojë të dhënat që kanë të bëjnë me regjistrimin;
- viii) të marrë të gjitha veprimet e tjera të përshtatshme etj.

¹⁹ Neni 3 i Konventës.

5. Anëtarësimi

Anëtarë të Organizatës Botërore të Pronësisë Intellektuale janë 189 shtete. Anëtarësimi në Organizatë do të jetë i hapur për çdo shtet, i cili është anëtar i ndonjërit prej Bashkimeve, siç përcaktohet në nenin 2 (vii).

Anëtarësimi do të jetë i hapur edhe për çdo shtet joanëtar të secilit prej Bashkimeve, por vetëm në qoftë se është anëtar i Kombeve të Bashkuara, i agjencive të specializuara që ka lidhje me Kombet e Bashkuara ose Agjencinë Ndërkombëtare të Energjisë Atomike ose është Palë në statutin e Gjykatës Ndërkombëtare të Drejtësisë. Ata ftohen nga Asambleja e Përgjithshme për t'u bërë Palë në Konventë dhe në OBPI.

6. Struktura e Organizatës Botërore të Pronësisë Intellektuale

Në organet dhe zyrat e saj punojnë rreth 1000 funksionarë e punonjës nga 95 vende. Mandati, misioni, struktura dhe forma e saj zhvillohen dhe përparojnë në këtë sferë interesante të veprimtarisë së shoqërisë njerëzore, në dobi të bashkëpunimit ndërkombëtar të shteteve. Një ndër organet kryesore të saj është Asambleja e Përgjithshme. Neni 6 i aktit themeltar, lidhur me këtë çështje, thotë se ajo përbëhet nga përfaqësuesit e shteteve palë të Konventës, të cilët janë anëtarë të çdonjërit prej Bashkimeve të Parisit, Bernës dhe bashkimeve të tjerë. Qeveria e çdo shteti përfaqësohet nga një delegat, i cili mund të asistohet nga delegatë alternativë, këshilltarë dhe eksperte. Asambleja e Përgjithshme është kompetente të caktojë Drejtorin e Përgjithshëm, sipas rekomandimit të Komitetit të Koordinimit, të rishikojë dhe të miratojë raportet e Drejtorit të Përgjithshëm në lidhje me Organizatën duke i dhënë atij të gjitha udhëzimet e nevojshme, të rishikojë dhe të miratojë raportet dhe veprimtaritë e Komitetit të Koordinimit, që është një organ tjetër i rëndësishëm dhe t'i japë atij udhëzimet e nevojshme, të miratojë buxhetin 2-vjeçar të shpenzimeve të përbashkëta për Bashkimet, të miratojë masat e propozuara nga Drejtori i Përgjithshëm në lidhje me administrimin e marrëveshjeve ndërkombëtare të përmendura në nenin 4 (iii), të miratojë rregulloret financiare të Organizatës, të ftojë shtetet e përmendura në nenin 5 (2) (ii) për t'u bërë Palë të kësaj Konvente etj. Çdo shtet, anëtar i njërit ose i disa Bashkimeve, ka një votë në Asamblesë të Përgjithshme. Kuorumi i saj formohet nga gjysma e shteteve anëtarë. Por pavarësisht nga kjo, në qoftë se, në punimet e ndonjë sesioni, numri i shteteve të përfaqësuara është më pak se gjysma, por gjithësesi, i barabartë ose më shumë se një e treta e shteteve anëtarë të Asamblesë së Përgjithshme, ajo mund të marrë

vendime, por vendimet që kanë të bëjnë me çështje procedurale, merren duke plotësuar disa kushte që kanë të bëjnë edhe me marrjen e mendimit me shkrim dhe votimin e shteteve që nuk kanë marrë pjesë në votim. Ka edhe çështje, miratimi i të cilave merret me votimin e shumicës prej dy të tretave ose tre të katërtave të votave. Këto raste janë të përcaktuara shprehimisht në aktin themelues. Përgjithshëm bëhet për miratimin e një marrëveshjeje me Kombet e Bashkuara, sipas kërkesave të neneve 57 dhe 63 të Kartës së Kombeve të Bashkuara, për të cilën kërkohet një shumicë prej nëntë të dhjetave të votave.

Asambleja e Përgjithshme mbledhet në sesion të zakonshëm një herë në çdo dy vjet, me iniciativën e Drejtorit të Përgjithshëm. Ajo mbledhet edhe në sesion të jashtëzakonshëm, veçse në këtë rast jo vetëm me nismën e Drejtorit të Përgjithshëm por edhe me kërkesën e Komitetit të Koordinimit, ose të një të katërtës së shteteve anëtarë të Asamblesë së Përgjithshme. Mbledhjet zhvillohen në selinë e Organizatës. Shtetet palë të Konventës, që nuk janë anëtarë të ndonjërit prej Bashkimeve, mund të pranohen në mbledhjet e Asamblesë me cilësinë e vëzhguesit.

Asambleja e Përgjithshme miraton Rregulloren e saj të brendshme.

7. Konferenca

Organ tjetër është Konferenca, e cila, sipas nenit 7, përbëhet nga shtetet palë të Konventës, qofshin anëtarë ose jo të ndonjërit prej Bashkimeve. Edhe në Konferencë, ashtu si në Asamble, qeveritë përfaqësohen nga një delegat, i cili mund të asistohet nga delegatë alternativë, këshilltarë dhe ekspertë.

Konferenca ka në kompetencën e saj të drejtën që të diskutojë çështje të interesit të përgjithshëm në fushën e pronësisë intelektuale, duke miratuar rekomandime për çështje që kanë të bëjnë me kompetencat dhe autonominë e Bashkimeve. Ajo miraton buxhetin e saj dy-vjeçar, përpunon dhe miraton programin dyvjeçar të asistencës juridiko - teknike, brenda hapësirave që lejon buxheti i Konferencës, në përputhje me nenin 17 të Konventës, adapton ndryshime në përmbajtjen e saj, përcakton shtetet joanëtare të Organizatës dhe organizatat ndërkombëtare ndërqeveritare dhe joqeveritare që do të marrin pjesë si vëzhgues në forumet e ndryshme të saj etj.

Në Konferencë kanë të drejtën e votës vetëm shtetet anëtare. Kuorumi i marrjes së vendimeve formohet nga një e treta e shteteve anëtarë, kurse, sipas përcaktimit të nenit 17, ajo i merr vendimet me një shumicë prej dy të tretave të votave.

Konferenca mbledhet në sesione të zakonshme me iniciativën e Drejtorit të Përgjithshëm, në të njëjtën periudhë dhe në të njëjtin vend, kur dhe ku mbledhet Asambleja e Përgjithshme. Ajo zhvillon gjithashtu edhe sesione të jashtëzakonshme, kur thirrja e tyre kërkohet nga Drejtori i Përgjithshëm ose nga shumica e shteteve anëtarë.

8. Komiteti i Koordinimit

Neni 8 i Konventës parashikon edhe Komitetin e Koordinimit si një organ me kompetenca të gjera dhe me rëndësi të veçantë për mbarëvajtjen e punës së Organizatës. Ai përbëhet nga përfaqësuesit e atyre shteteve palë të Konventës, që janë anëtarë të komiteteve ekzekutive të Bashkimit të Parisit, të Bashkimit të Bernës ose të të dyve.

Komiteti i Koordinimit është kompetent që t'iu japë këshilla organeve të Bashkimeve, Asamblesë së Përgjithshme, Konferencës dhe Drejtorit të Përgjithshëm, për çështje me karakter administrativ; financiar dhe çështje të tjera me interes të përbashkët, në veçanti për buxhetin e shpenzimeve të përbashkëta për Bashkimet. Ai përgatit projektin e rendit të ditës së Asamblesë së Përgjithshme dhe Konferencës si dhe projekt-buxhetet e tyre.

Komiteti i Koordinimit i rekomandon Asamblesë së Përgjithshme kandidatin për postin e Drejtorit të Përgjithshëm etj. Me iniciativën e Drejtorit të Përgjithshëm mblidhet në sesionet e zakonshëm vjetorë, zakonisht në selinë e Organizatës. Ai mblidhet gjithashtu edhe në sesione të jashtëzakonshëm, me nismën e Drejtorit të Përgjithshëm, kryetarit të tij ose një të katërtës së anëtarëve të vet. Vendimet merren me shumicën e thjeshtë të votave.

Zyra Ndërkombëtare është një prej organeve të organizatës, e cila, sipas nenit 9 të Konventës, kryen funksionet e Sekretariatit. Ajo ndodhet nën autoritetin e Drejtorit të Përgjithshëm, i cili asistohet nga dy ose më shumë zëvendës drejtorë.

Drejtori i Përgjithshëm, që është një ndër funksionarët më të lartë të hierarkisë së OBPI, emërohet për një mandat gjashtëvjeçar, me të drejtën e riemërimit. Periudha e mandatit të parë, emërimet e tjera eventuale të mëtejshme dhe kushtet caktohen nga Asambleja e Përgjithshme.

Drejtori i Përgjithshëm është shefi ekzekutiv i organizatës. Ai e përfaqëson atë në marrëdhëniet me të tretët, duke i raportuar Asamblesë së Përgjithshme për veprimtaritë e brendshme dhe të jashtme të saj. Ai përgatit programet, buxhetin dhe raportet periodike mbi veprimtaritë, të cilat ia transmeton qeverive të shteteve të interesuara, organeve kompetente të Bashkimeve si dhe vetë organizatës.

Drejtori i Përgjithshëm sidhe anëtarë të stafit të caktuar prej tij marrin pjesë pa të drejtë vote, në punimet e Asamblesë së Përgjithshme, Konferencës, Komitetit të Koordinimit dhe çdo komiteti tjetër ose grupi pune. Ata janë *ex officio* sekretarët e këtyre organizmave. Ai emëron stafin e nevojshëm për kryerjen e detyrave të Zyrës Ndërkombëtare, pas miratimit nga Komiteti i Koordinimit cakton Zëvendës drejtorin e Përgjithshëm. Konsideratat kryesore në rekrutimin e stafit kushtëzohen nga nevoja e sigurimit të standardeve sa më të larta të efikasitetit dhe ndershmërisë, duke mbajtur parasysh edhe përfaqësimin gjeografik.

Drejtori i Përgjithshëm dhe stafi në kryerjen e detyrave nuk kërkojnë dhe nuk marrin udhëzime nga asnjë qeveri, ose nga ndonjë autoritet jashtë organizatës. Ata nuk duhet të kryejnë veprime që mund të paragjykojnë pozicionin e tyre si zyrtarë ndërkombëtarë. Nga ana e vet shtetet anëtarë marrin përsipër të respektojnë karakterin ekskluzivisht ndërkombëtar të përgjegjësive të Drejtorit të Përgjithshëm dhe të stafit, pa ndërmarrë veprime apo formuluar kërkesa që mund të ndikojnë në kryerjen e detyrave të tyre.

OBPI ka edhe disa **komitete ad hoc**. Të tillë janë: Komiteti për të drejtën e patentave, Komiteti për të drejtën e markave, dizajneve industriale dhe treguesve gjeografikë (Standing Committee on the Law of Trademarks, Industrial Designs and Geographical Indications SCT), Komiteti për të drejtën e riprodhimit (copyright) dhe të drejtave të lidhura me të, Komiteti mbi standartet e OBPI. Ato formohen nga ekspertë që krijohen me vendim të Asamblesë së Përgjithshme për një qëllim të caktuar.

Në strukturën e OBPI bëjnë pjesë gjithashtu edhe disa **Komitete të përhershme**. Midis tyre përmenden sidomos Komiteti për programin dhe buxhetin, Komiteti i zhvillimit dhe pronësisë intelektuale, Komiteti ndërqeveritar mbi pronësinë intelektuale dhe burimet gjenetike, njohurinë tradicionale dhe folklorin, Komiteti Këshillues mbi zbatimin.

Selia

Selia e organizatës, sikurse përcaktohet nga neni 10 i Konventës, nodhet në Gjenevë. Më parë ajo ishte vendosur në Bernë, por në vitin 1960, me qëllim që t'i afrohej sa më shumë OKB dhe organizatave të tjera ndërkombëtare, u zhvendos në Gjenevë, ku ndodhen selia e degës europiane të Kombeve të Bashkuara dhe e një numri organizatash të tjera.

Financat

Organizata, sipas nenit 11, ka dy buxhete, ai i shpenzimeve të përbashkëta të Bashkimeve dhe ai i Konferencës. Ato janë të ndara nga njeri tjetri. *I pari* përfshin shpenzimet për mbajtjen e Bashkimeve dhe përballiminn e veprimtarive të tyre. Krijohet kontributet e Bashkimeve, pagesat për shërbime të kryera nga Zyra Ndërkombëtare, shitja ose pagesat e publikimeve të Zyrës Ndërkombëtare, dhurata, sende të trashëguara dhe subvencione që mund t'i jenë kaluar organizatës, qira, interesa dhe çdo e ardhur tjetër e organizatës.

I dyti, buxheti i Konferencës, përdoret për përballimin e shpenzimeve të mbajtjes së sesioneve të Konferencës dhe për kostot e programit të asistencës juridiko-teknike. Ai financohet nga kontribute të shteteve anëtarë të Konventës, por edhe të shteteve që nuk janë anëtarë të ndonjërit prej Bashkimeve, shumave të të hollave

që Bashkimet i venë në dispozicion të këtij buxheti, të hollave që sigurohen nga shërbime të kryera nga Zyra Ndërkombëtare në fushën e asistencës legalo-teknike, dhurata, sende të trashëguara dhe subvencione që mund t'i jenë kaluar Organizatës nga individë ose donatorëm të ndryshëm etj.

Kontributet vjetore të shteteve ndaj buxhetit të Konferencës, caktohen mbi bazën e një numri njësisish të fiksuara në tre klasa, të ndara përkatësisht në klasën A, e cila përmban 10 njësi, në klasën B që përmban 3 njësi dhe në klasën C që ka 1 njësi. Zgjedhja e klasës, sipas nenit 14, bëhet nga shteti, i cili vendos vetë se cilës dëshiron t'i përkasë.

Vendimi për pranimin e dhuratave, sendeve të trashëguara dhe subvencioneve nga qeveritë, institucionet publike e private, shoqatat ose personat private merret me miratimin e Komitetit të Koordinimit.

9. Statusi juridik, privilegjet dhe imunitetet e organizatës

Neni 12 i Konventës përcakton se OBPI, për përmbushjen e objektivave dhe ushtrimin e funksioneve të saj, gëzon zotësi juridike dhe zotësi për të vepruar në territorin e çdo shteti anëtar, në përputhje me ligjet e atij shteti. Në këtë kuadër ajo mund të nënshkruajë marrëveshje për vendosjen e selisë së vet me Konfederatën Zvicerane dhe me çdo shtet tjetër në territorin e të cilit mund të vendosë në të ardhmen selinë e vet. Ajo mund të përfundojë marrëveshje dy ose shumëpalëshe me shtetet e tjera anëtarë, për t'iu garantuar organizatës, zyrtarëve të saj dhe përfaqësuesve të shteteve anëtarë, privilegje dhe imunitetet e nevojshme për përmbushjen e objektivave dhe ushtrimin e funksioneve të saj. Këto marrëveshje negociohet dhe nënshkruhen nga Drejtori i Përgjithshëm, i cili duhet të ketë marrë paraprakisht miratimin e Komitetit të Koordinimit.

Me cilësinë e subjektit të së drejtës ndërkombëtare OBPI vendos marrëdhënie bashkëpunimi dhe lidh marrëveshje, kur e gjykon të arsyeshme, me organizata të tjera ndërkombëtare, me organizata joqeveritare dhe, me miratimin e qeverive përkatëse edhe me organizata kombëtare, qeveritare ose joqeveritare.

10. OBPI dhe Shqipëria

Shqipëria është anëtare e OBPI prej vitit 1992. Ajo ka bërë përpjekje për të përmbushur angazhimet juridiko – institucionale që burojnë nga akti themeltar i organizatës dhe për të siguruar sa më shumë përfitime nga anëtarësia. Çështjet që kanë të bëjnë me pronësinë intelektuale, në të gjitha aspektet e këtij termi, kanë qenë të njohura dhe relativisht të respektuara edhe përpara anëtarësimit të

Shqipërisë në OBPI. Madje edhe në periudhën e regjimit komunist, kur ideologjia e pronës kolektive ishte sunduese ndaj pronës dhe pronësisë private e individuale, Shqipëria kishte një legjislacion që përmbante disa të drejta dhe detyrime për pronësinë intelektuale.

Me përmbysjen e regjimit monist u bënë ndryshime të rëndësishme në konceptet, qëndrimet dhe raportet e Shqipërisë me çështjet e pronësisë intelektuale dhe me OBPI. Këto u pasqyruan në legjislacionin shqiptar të kohës, në pjesëmarrjen e vendit në aktet më të rëndësishme juridiko-ndërkombëtare të kësaj fushe si dhe në anëtarësimin e Shqipërisë në OBPI dhe organizata të tjera, veprimtaria e të cilave lidhej me to.

Marrëdhëniet e saj me OBPI janë mbështetur mbi përmbushjen e detyrimeve që burojnë nga dispozitat themelore të akteve të Parisit dhe të Bernës si dhe aktet e tjera në zbatim të tyre. Një pjesë kanë gjetur pasqyrim edhe në legjislacionin shqiptar, duke filluar që nga *Kodi Civil i vitit 1929*. Ai shënon përpjekjet e para juridike të mbrojtjes të së drejtës së autorit në Shqipëri, e cila parashikohej si një nga objektet e asaj që quhej e drejta e zotërimit. Ajo sanksionohej si e drejtë e autorit dhe e shpikësve mbi veprat dhe shpikjet e tyre. Objekt i tyre konsideroheshin sendet e trupëzuar.²⁰ Neni 794 parashikonte se "zotërimi është e drejta me gëzue e me disponue sendet pa asnjë kufizim tjetër, jashtë atyne që caktohen me ligjë ose rregullore". Neni 795 thoshte se "produktet intelektuale zotnohen prej auctorëve të tyre simbas rregullave të caktueme në ligjat e posaçme".²¹

Pas Luftës së Dytë Botërore kjo çështje trajtohet për herë të parë në dekret-ligjin e Presidiumit të Kuvendit Popullor nr.538 datë 24.09.1947: *Mbi mbrojtjen e të drejtave të autorëve*.²² Në vijim, ajo gjen rregullim në nenin 58 të Pjesës së Përgjithshme të Kodit Civil, miratuar me ligjin Nr.2022, datë 02.04.1955, i cili e sanksiononte mbrojtjen e të drejtës së autorit si një nga të drejtat personale jopasurore²³. Në zbatim të rregullimit të përgjithshëm të saj u aprovuan edhe disa akte nënligjore²⁴. Më 22.03.1960 doli dekreti nr 3077 *Mbi të drejtën e autorit, i*

²⁰ Për hollësi shih nenin 795 të këtij Kodi. Në këtë dispozitë është përcaktuar se cilat janë objektet e të drejtës së zotërimit, duke iu referuar kryesisht sendeve materiale, trupore. Krahas këtij koncepti dispozita jep edhe një mbrojtje të vecantë edhe për zotërimin letrar, artistik dhe industrial, duke iu referur këtyre të drejtave dhe duke deklaruar se produktet intelektuale zotërohen nga autorët e tyre.

²¹ Shih nenet përkatëse në Kodin Civil 1929, Tiranë 2010, botimet Papirus, fq 279.

²² Gazeta zyrtare Tetor 1947 Dekret Ligja nr.538 datë 24.09.1947 *Mbi mbrojtjen e të drejtave të autorëve*.

²³ Më konkretisht ky nen sanksiononte mundësinë e autorit për mbrojtjen e të drejtave personale jopasurore dhe pasurore nëse atij i cënohej e drejta e emrit ose e pseudonimit, e drejta e autorit në përgjithësi e të tjera. Autori mund të kërkonte nga gjykata njohjen e së drejtës së tij, pushimin e cënimit nga personat e tjerë, apo rivendosjen e të drejtës së autorit në favor të tij. Në qoftë se atij i ishte shkaktuar edhe një dëm pasuror kishte të drejtë të kërkonte edhe shpërblimin nga shkaktimi i dëmit. Të drejtat personale jopasurore mbroheshin edhe pas vdekjes së autorit apo mbajtësit të tyre.

²⁴ Rregullorja e miratuar me VKM Nr.180, datë 09.06.1977, ndryshuar me Vendimin Nr.248, datë 30.08.1982 *Për shpërblimin e autorëve të veprave letrare, artistike, shkencore e publicistike* si dhe Udhëzimi i Këshillit të Ministrave Nr.1, datë 25.01.1982 *Për shpërblimin e autorëve veprat e të cilëve publikohen jashtë shtetit*.

miratuar me ligjin nr 3172 datë 26.10.1960, si dhe Rregullorja *Mbi shpërblimin e autorëve të veprave letrare, artistike dhe shkencore*.²⁵ Më pas u miratua Dekreti nr 4389 datë 7.05.1968 «Mbi të drejtën e autorit»²⁶ dhe në vijim Kodi Civil i vitit 1981, i cili shfuqizoi dekretin e vitit 1968 *Mbi të drejtën e autorit*. Në kreun VII të tij, nenet 315-335, parashikohen dispozitat mbi të drejtën e autorit ku ishte përfshirë edhe e drejta e shpikjes dhe e racionalizimit. Me miratimin e ligjit Nr. 7564, datë 19.05.1992 *Për të drejtën e autorit*, i ndryshuar dhe i plotësuar me akte të tjera ligjore e nënligjore, të drejtat pasurore të autorit u rregulluan në një mënyrë më të plotë. Çështja u bë objekt trajtimi edhe nga aktet bazë të legjislacionit penal dhe civil të vendit. Nenet 148 dhe 149 të *Kodit Penal* trajtonin posaçërisht mbrojtjen e të drejtës së autorit. Kurse në nenet 635 dhe 640 të *Kodit Civil* gjenden përcaktime që kanë të bëjë me shkakimin e dëmit jopasuror kundrejt emrit, personalitetit dhe veprës së një personi, apo me publikimet mashtruese të bëra nga subjekte që ushtrojnë aktivitetin e tyre në fushën e botimeve.

Përsa i përket pronësisë industriale, si pjesë e pronësisë intelektuale, hapi i parë drejt mbrojtjes së saj, në periudhën e pasluftës në Shqipëri, ishte dalja në vitin 1967 e një dekreti që fliste për markat tregtare. Ai përcaktonte se Dhoma e Tregtisë dhe e Industrisë luante rolin e përfaqësuesit të autorizuar të markave dhe patentave. Pranë saj depozitoheshin markat dhe patentat. Me daljen e ligjit *Për pronësinë intelektuale në Shqipëri*, më 27 prill 1994, dokumentacioni i Dhomës së Tregtisë për veprimtarinë e kryer për depozitim dhe regjistrimin e markave tregtare kaloi në administrimin e zyrës së patentave. Në vitin 1999 u miratuan ligji *Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin për pronësinë industriale* dhe ligji *Për mbrojtjen e topografive dhe qarqeve të integruara*.

Në fundin e vitit 1998 u miratua Kushtetuta e Shqipërisë, neni 58 i së cilës kishte përcaktuar se liria e krijimit artistik dhe e kërkimit shkencor, vënia në përdorim, si dhe përfitimi prej arritjeve të tyre janë të garantuara për të gjithë dhe e drejta e autorit mbrohet me ligj. Në zbatim të tij, në vitin 2005 u miratua ligji Nr. 9380, datë 28.4.2005 *Për të drejtën e autorit dhe të drejtat e tjera të lidhura me të*, i cili ka pasur disa ndryshime në vijim. Sipas nenit 1 mbrohen "veprat letrare, artistike e publicistike dhe vepra të tjera, ku futet çdo krijim origjinal e intelektual i kësaj natyre, pavarësisht nga forma e shprehjes si: a) vepra të shkruara, duke përfshirë edhe programe kompjuteri të shprehura në kod burimor ose në kod objekt; b) fjalime, predikime dhe vepra të tjera të shprehura gojarisht; c) vepra muzikore, me ose pa tekst shoqërues; d) vepra teatrale ose teatrale-muzikore; e) vepra koreografike dhe pantomima; f) vepra audiovizuale; g) vepra të arteve të bukura: vizatime, piktura, skulptura, gdhëndje e litografi; h) vepra arkitektonike; i) vepra fotografike; j) vepra të artit të aplikuar; k) ilustrime, harta, plane, skica

²⁵ Gazeta zyrtare nr. 6, 1960, Dekret nr. 3077 dt. 22.3.1960 *Mbi të drejtën e autorit*, si Rregullorja e aprovuar me Vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 155 dt. 22.3.1960.

²⁶ Gazeta zyrtare nr. 6, viti 1968, Dekreti nr. 4389 dt. 7.5.1968 "Mbi të drejtën e autorit".

dhe vepra tredimensionale në fushën e gjeografisë, të topografisë, arkitekturës dhe shkencës."

Ligji ka rregulluar me imtësi edhe shumë çështje të tjera që garantojnë gëzimin e plotë të të drejtave të autorit. Ai, fjala vjen ka përcaktuar se kush konsiderohet autor, duke stipuluar se i tillë është personi fizik apo grupi i personave që krijojnë një vepër, e cila del me emrin e tij ose të tyre. Sanksionon gjithashtu se autorësia është marrëdhënia juridike ndërmjet autorit dhe veprës, që përfshin elementët që lidhen me objektin, subjektin dhe përmbajtjen e të drejtës së autorit. Në vijim përcakton që titullarët e të drejtës së autorit dhe titullarët e të drejtave të afërta me to, i ushtrojnë ato në mënyrë individuale apo kolektive, me anë të agjensive të administrimit kolektiv. Parimi kryesor është se të drejtat e autorit dhe të drejtat e afërta me to mbrohen nga vet titullarët e tyre, nga një përfaqësues ose nga një agjensi e administrimit kolektiv, e zgjedhur prej tyre.

Në 7.7.2008 Kuvendi i Shqipërisë miratoi ligjin Nr.9947, *Për pronësinë industriale*. Neni 1 përcakton se objekti i tij është rregullimi i sistemit të dhënies dhe të mbrojtjes së të drejtave të pronësisë industriale. Mbrojtja e saj ka si objekte të saj: a) patentat dhe modelet e përdorimit; b) disenjot industriale; c) markat tregtare dhe të shërbimit; ç) treguesit gjeografikë.

Sipas ligjit shpikjet mbrohen nëpërmjet patentave dhe modeleve të përdorimit, të cilat lëshohen nga Drejtoria e Përgjithshme e Patentave dhe Markave (DPPM). Disenjot industriale, markat tregtare e të shërbimit dhe treguesit gjeografikë mbrohen nëpërmjet regjistrimit në DPPM. Mbrojtja e mësipërme për disenjot industriale nuk përjashton të drejtat e tjera, që parashikohen në ligj dhe, veçanërisht, të drejtat që bazohen në ligjin *Për të drejtën e autorit dhe të drejtat e tjera, të lidhura me të*.

Mbrojtja e të drejtave të autorit iu është besuar agjensive të administrimit kolektiv të të drejtave të autorit dhe të drejtave të afërta me to, të cilat janë në varësi të Zyrës Shqiptare për të Drejtën e Autorit (ZSHDA), institucion qëndror që ka statusin e personit juridik publik.

Në raportet e Shqipërisë me institucionet ndërkombëtare që merren me mbrojtjen e të drejtave të autorit si dhe me anëtarësimin e saj në organizata të tjera ndërkombëtare, janë përcaktuar plotësimi prej saj i disa angazhimeve specifike. Për anëtarësimin në Bashkimin Europian Shqipërisë i është kërkuar përqsja e legjislacionit me direktivat dhe aktet e tjera të BE në këtë fushë, me qëllim që mbrojtja e të drejtave të autorit të realizohet sipas standardeve të vendosura nga aktet e OBPI dhe të Bashkimit Evropian. Është kjo arsyeja që përveç përpunimit dhe miratimit të akteve të legjislacionit të brendshëm në përputhje me përmbajtjen dhe frymën e përgjithshme të dokumenteve juridiko-ndërkombëtare në fushën e mbrojtjes së pronësisë intelektuale, institucionet kompetente shqiptare kanë punuar dhe vazhdojnë të punojnë për plotësimin e

kushteve për pjesëmarrjen e vendit në marrëveshjet ndërkombëtare të kësaj fushe si dhe veçanërisht për zbatimin e tyre.

Në Marrëveshjen e Stabilizim-Asociimit ndërmjet Republikës së Shqipërisë dhe BE, janë përcaktuar detyrime të posaçme që kanë të bëjnë me respektimin e kërkesave që burojnë nga standardet e BE në fushën e mbrojtjes së pronësisë intelektuale dhe asaj industriale. Ato përcaktohen shprehimisht nga nenet 70 dhe 73 të marrëveshjes. Të tilla janë miratimi e një ligji të ri për të drejtat e autorit dhe të drejta të tjera lidhur me të, fuqizimi dhe shtrirja e veprimtarisë së Zyrës Shqiptare për të Drejtat e Autorit në Zyrat Rajonale për të Drejtën e Autorit, forcimi i rolit të Drejtorisë së Përgjithshme të Patentave dhe Markave, ngritja e një infrastrukture të përshtatshme administrative, institucionalizimi i marrëdhënieve bashkëpunuese me institucionet shtetërore që ndikojnë në procesin e mbrojtjes dhe respektimit të së drejtës së autorit dhe pronësisë industriale, rritja e efikasitetit të luftës kundër piraterisë dhe mallrave të falsifikuara të pronësisë intelektuale nëpërmjet forcimit të mekanizmave ligjorë dhe institucionalë, ndërgjegjësimi i operatorëve ekonomikë që përdorin pronësinë intelektuale, ndërgjegjësimi i publikut për rëndësinë e të drejtës së pronësisë industriale, sigurimi i një niveli të njëjtë mbrojtjeje të të drejtave të pronësisë industriale me atë të vendeve të Bashkimit Evropian brenda një periudhe katërvjeçare nga hyrja në fuqi e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit, ndërgjegjësimi i institucioneve zbatuese të legjislationit të fushës, përfshirë sistemin gjyqësor, përafrimi i legjislationit kombëtar me *acquis communautaire* të Bashkimit Evropian në këtë fushë, anëtarësimi në traktate, konventa dhe marrëveshje ndërkombëtare në fushën e pronësisë industriale si *Konventa mbi Patentat Evropiane*, adoptuar në Munih, më 5 tetor 1973, e ndryshuar etj. dhe *Traktatit mbi Të drejtën e patentave*, miratuar në Gjenevë, më 2 qershor 2000 etj. Shqipëria duhet të plotësojë gjithashtu detyrimet që rrjedhin nga pjesëmarrja në Organizatën Botërore të Tregtisë, në TRIPS (Aspekte Tregtare të Drejtave të Pronësisë Intelektuale), në Zyrën Europiane të Patentave - EPO etj. Ajo duhet të përmbushë me korrektësi edhe angazhimet që burojnë nga Konventa e Parisit, Konventa e Bernës, Traktati i Budapestit, Marrëveshja e Madridit, Protokollin e Madridit, Konventa e Fonogrameve, Konventa e Romës dhe akte të tjera ku ajo është palë. Ato përcaktojnë parimet kryesore dhe kërkesat minimale për mbrojtjen e pronësisë intelektuale, të cilat duhet të gjejnë garancitë e duhura juridiko-institucionale në legjislationet e palëve pjesëmarrëse.

Shqipëria, duke aspiruar t'i bashkohet tregut global në çdo drejtim, është përpjekur që, përmes vështirësish të shumta, të respektojë standardet për mbrojtjen dhe përdorimin e të drejtave të pronësisë intelektuale. Pjesë e tyre është zbatimi me rigorizitet i kërkesave që burojnë nga dokumenti strategjik për Pronësinë Intelektuale 2016-2020, për të cilin punojnë një varg strukturash dhe institucionesh kompetente në vend.

Bibliografia

- Frumkin, M. (1945), *The Origin of Patents*, Journal of the Patent Office Society n° 27 (3).
- Laffont, Robert,- *Dictionnaire des disques Diapason: Guide critique de la musique classique enregistrée*, 1981.
- MacLeod, C. (1988), *Inventing the Industrial Revolution. The English Patent System, 1660-1800*, Cambridge, Cambridge University Press, 1988.
- Mandich, G. (1948), *Venetian Patents (1450-1550)*, Journal of the Patent Office Society n° 30 (3), p. 206.
- May, C. (2000), *A Global Political Economy of Intellectual Property Rights. The New Enclosures?* Londres, Routledge,
- Muller Arthur, R., Michael H. Davis, *Intellectual Property*, 1991, West Publishing Company, P.O.BOX 64526,
- Nion, Alfred - *Droits civils des auteurs, artistes et inventeurs, ou Applications des dispositions du Code civil, de commerce et de procédure aux droits attribués par les lois existantes aux auteurs et inventeurs en matière d'art, de science, de littérature et d'industrie: mémoire qui a remporté la première médaille d'or au concours ouvert en 1844, entre les docteurs, devant la Faculté de droit de Paris...* Publisher Joubert, 1846, Ghent University, Digitized 8 Jun 2010.
- Phillips, J. (1982), *The English Patent as a Reward for Invention: the Importation of an Idea*, *Journal of Legal History*, n° 3 (1).
- Prager, F. D. (1944), *A History of Intellectual Property from 1545 to 1787*, Journal of the Patent Office Society n° 26 (11).
- Welt ausstellen. Schauplatz Wien 1873, Technisches Museum Wien* (ISBN 3-902183-10-1), « *Auf Spurensuche in der Landschaft des Wissens* ».
- Gazeta zyrtare, Tetor 1947, Dekret Ligja nr.538 datë 24.09.1947 *Mbi mbrojtjen e të drejtave të autorëve*.
- Gazeta zyrtare nr. 6, 1960, Dekret nr. 3077 dt. 22.3.1960 *Mbi të drejtën e autorit*.
- Gazeta zyrtare nr. 6, viti 1968, Dekreti nr. 4389 dt. 7.5.1968 *"Mbi të drejtën e autorit"*.
- Kodi Civil 1929, Tiranë 2010, botimet Papyrus.
- Rregullorja e aprovuar me Vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 155 dt. 22.3.1960.
- Rregullorja e miratuar me Vendimin e Këshillit të Ministrave Nr.180, datë 09.06.1977, ndryshuar me Vendimin Nr.248, datë 30.08.1982 *Për shpërblimin e autorëve të veprave letrare, artistike, shkencore e publicistike*.
- Udhëzimi i Këshillit të Ministrave Nr.1, datë 25.01.1982 *Për shpërblimin e autorëve veprat e të cilëve publikohen jashtë shtetit*.